

Heraldica Varia

DONATIONER

En donation innebär att Riddarhuset får föremålet som gåva. Det löser en gång för alla problem vad gäller till exempel bodelning och säkrande av föremålets förvaringsmiljö.

WRANGEL AF SAUSS

Huvudmannen greve Carl-Gustaf Wrangel af Sauss, Täby, har tillsammans med sin son greve Carl Wrangel af Sauss, Solna, låtit omvandla de sedan 1982 på Riddarhuset deponerade grevbrevet och friherrebrevet i original för utdöda friherrliga ätten Wrangel af Sauss nr 219 och grevliga ätten Wrangel af Sauss nr 93 till donation. Sedan 1916 finns även friherrebrevet i original från 1771 för den fortfarande friherrliga ätten Wrangel af Sauss nr 279 i Riddarhusets samlingar.

Vice amiralen och riksrådet Anton Johan Wrangel af Sauss (1679–1763) upphöjdes i friherrlig värdighet den 12 december 1747 i Palatset i Stockholm av Fredrik I. Ätten introducerades den 8 juni 1752 under nr 219. Han upphöjdes senare i grevlig värdighet den 22 november 1751 på Stockholms slott av Adolf Fredrik. Grevbrevet utfärdades först den 24 januari 1773 på Stockholms slott av Gustav III. Den grevliga ätten introducerades den 9 maj 1776 under nr 93 varvid den friherrliga ätten nr 219 utgick.

Det friherrliga vapnet är med ett svart kors fyrstyckat och har det urgamla Wrangelska vapnet med en svart mur i silverfält som hjärtsköld. I det översta fältet syns ett redlöst skepp med brutna master som syftar på en sjöstrid mot ryska skepp utanför Sandhamn 1719 då Anton Johan fick sitt skepp sönderskjutet och blev tillfångatagen. Det högra fältet med den halva liljan och schackmönstret är adliga ätten Kruse af Elghammars vapen. Hans första maka var Catharina Sofia Kruse af Elghammar (1684–1733). I det vänstra fältet återfinns andra makans, Anna Sofia Spens (1686–1761), vapen. Det nedersta fältet med ett hästhuvud i rött fält anges vara hans moders, Anna Margareta von Ramm (död 1709), baltiska vapensköld. Även den vänstra hjälmprydnaden med fem ryska och en

Grevliga ätten Wrangel af Sauss nr 93.

Friherrliga ätten Wrangel af Sauss nr 279.

svensk sjöflagga syftar på hjältebragden utanför Sandhamn 1719.

Det grevliga vapnet är i princip identiskt med det friherrliga förutom att det är kvadrerat i stället för fyrstyckat. Som tredje hjälmprydnad har här tillkommit ett gyllene lejon som håller i en riksrådshatt.

VON HAUSWOLFF

Bröderna herr Ulf von Hauswolff, Viken, och herr Claes von Hauswolff, Nyhamnsläge, har donerat sköldebrevet i original från 1743 för adliga ätten von Hauswolff nr 1880.

Förste statskommisarien i Statskontoret, sedermera landshövdingen i Kopparbergs län och presidenten Bernhard Reinhold Hauswolff (1700–1776), adlades den 19 september 1743 i Palatset i Stockholm av Fredrik I med namnet von Hauswolff. Ätten introducerades den 8 november 1746 under nr 1880.

Vapnet är kluvet och styckat. I det första

och fjärde fältet finns ett schackmönster i svart och silver som härrör från adliga ätten Clerks vapen. Bernard Reinholds moder var Margareta Clerck (1668–1748). Det andra röda fältet med ankare i silver alluderar på hans tidigare tjänst vid amiralitetet i Karlskrona. I tredje fältet ser vi ett rött granatäpple i gyllene fält som syftar på fruktsam-

Adliga ätten von Hauswolff nr 1880.

het och odödlighet. Hjälmprydnaden är en ek som växer upp genom tre gyllene kronor. Samma symbol hittar vi i Blekinges vapen. Bernhard Reinhold var född i Karlskrona och inledde sin karriär där.

STRÅLENHIELM

Birgitta Gyllenstierna Tiveliu, Sigtuna, har donerat en mässingsstamp med träskrift med vapnet för utdöda adliga ätten Strålenhielm nr 1761.

DEPOSITIONER

En deposition innebär att äganderätten fullt ut kvarstår hos deponenten men att sköldbrevet kostnadsfritt förvaras i Riddarhusets arkiv.

VON SCHWERIN

Huvudmannen friherre Carl Johan von Schwerin, Skarhult, Eslöv, har deponerat adoptionsbrevet i original från 1778 för friherrliga ätten von Schwerin nr 133. Sedan 2004 finns även friherrebrevet i original från 1717 för samma ätt i Riddarhusets samlingar.

Friherrliga ätten von Schwerin nr 133.

Hovjägmästaren Otto Julius von Schwerin (1740–1780), upphöjdes i friherrlig värdighet den 27 december 1778 på Stockholms slott av Gustav III med adoption på sin farbroders ätt, vapen och nummer. Hans söner introducerades den 21 februari 1800 på det gamla friherrliga namnet och numret 133.

Det friherrliga vapnet är egentligen från 1717. Vapnet är kluyet och delat i tre fält och belagt med det uråldriga von Schwerinska vapnet – en röd ruta i ett silverfält. Det övre högra guldfältet med två krönta rävar och det övre vänstra röda fältet med ett stormgaller i silver saknar lättolkad förklaring men har troligtvis kontinental anknytning. Det undre blå fältet visar en rödklädd turkisk ryttare med grön turban på en vit häst vilket möjligen syftar på att ättens grundare, Philip Bogislaus von Schwerin (1687–1736), besökt Turkiet.

LILLIENBERG

Herr Claes Trägårdh, Södertälje, har deponerat följande fyra handlingar: friherrebrevet i original för utdöda friherrliga ätten Lillienberg nr 273 jämte vapenskiss för samma ätt samt grevbrevet i original för utdöda grevliga ätten Lillienberg nr 101 med den approberade vapenskissen för samma ätt.

Presidenten i Bergskollegium Johan Georg Lillienberg (1713–1798) och dennes broder, generalmajoren och chefen för Kalmar regemente sedermera generallöjtnanten Erich Gustaf Lillienberg (1719–1770), upphöjdes i friherrlig värdighet den 6 november 1766 på Stockholms slott av Adolf Fredrik. Ätten introducerades den 5 mars 1776 under nr 273.

Friherrliga ätten Lillienberg nr 273.

Grevliga ätten Lillienberg nr 101.

Johan Georg Lillienberg upphöjdes vidare i grevlig värdighet den 27 december 1778 på Stockholms slott av Gustav III. Den grevliga ätten introducerades den 19 mars 1783 under nr 101 men utslöcknade på svärdssidan redan den 26 april 1798.

Det friherrliga vapnet är komplext delat och har en ovanlig oval hjärtsköld med en del av det Lillienbergska stamvapnet – en lilja över ett berg. Det översta guldfältet med en blå pyramid mellan två klöverblad återfinns även i adliga ätten Drefflings vapen som ätten Lillienberg har gemensamt ursprung med. Det högra blå fältet har en sjuuddig *Stella Chemica*, ett bergsmannaattribut. Johan Georg var nämligen president i bergskollegium. I samma fält återfinns tre nymånar i silver som kanske syftar på besök i Konstantinopel. Det vänstra röda fältet med tre kulor och en brinnande granat i guld är krigarattribut. I det nedersta fältet finner vi en blå hög mellan två stjärnor. Dessa symboler är hämtade från vapnet för adliga ätten Stiernklo. Brödernas moder var Christina Margareta Stiernklo (1686–1767).

Det grevliga vapnet är anmärkningsvärt i sin enkelhet. I stället för att göra vapnet ännu mer avancerat, vilket är vanligt vid upphöjningar, har man valt att helt återgå till det adliga stamvapnet med liljan över berg i blått fält.

VON OTTER

Huvudmannen friherre Rolf von Otter, Gränna, har deponerat friherrebrevet i original för friherrliga ätten von Otter nr 150.

Kamreraren vid amiralitetet i Karlskrona

Friherrliga ätten von Otter nr 150.

sedermera landshövdingen i Blekinge län, Salomon von Otter (1647–1732), upphöjdes i friherrlig värdighet den 23 maj 1719 i Stockholm av Ulrika Eleonora. Ätten introducerades 1719 under nr 150.

Vapnet är kvadrerat och belagt med ursprungliga adliga ätten von Otters vapen som hjärtsköld. Vapnet är talande med en gyllene utter i en svart balk i ett gyllene fält. Det första och fjärde fältet är blå och belagda med ett kors i guld beprytt med fem blå musslor. Detta får vi tolka som svenska flaggans färger med sjömannattribut. Det andra och tredje fältet är av silver och belagda med ett svart flätat galler. Förklaring till denna symbolik är tyvärr ovisst. I vänstra hjälmprydnaden hittar vi, liksom i von Hauswolffs vapen, ett träd som växer upp genom tre gyllene kronor och som syftar på Salomons tjänst vid amiralitetet i Karlskrona i Blekinge. I blasoneringen benämns dock detta träd som en lind.

FÖRVÄRV

SEGERSVÄRD

Riddarhuset har förvärvat sköldebrevet i original för utdöda ointroducerade adliga ätten Segersvärd.

Kaptenen vid Nylands regemente Carl Stichaeus (1692–1776) adlades den 15 september 1756 på Stockholms slott av Adolf Fredrik med namnet Segersvärd men tog aldrig introduktion på Riddarhuset. Ätten utslöcknade 1890. Ätten har gemensamt ursprung med utdöda finländska adliga ätten von Cederwald nr 175.

Vapnet är delvis talande då man återfin-

Ointroducerade adliga ätten Segersvärd.

ner ett svärd omvirat med en lagerkvist i hjälmprydnaden. I undre fältet i vapnet finns en gyllene båt mellan två strömmar av silver i blått fält, en variant av det finländska landskapet Nylands vapen. Möjligtvis kan de fyra kronorna i det övre fältet vara en referens till att Carl Segersvärd tjänstgjort under fyra monarker.

INLÅNAT OCH DIGITALISERAT

Många sköldebrev finns i privat ägo. Riddarhuset vill gärna ta del av dessa och erbjuder därför en kostnadsfri digitalisering av föremålen med högupplöst skanning. Innehavaren av sköldebrevet erhåller en CD-skiva med bilderna.

DEPONERING OCH DONATION

Vi vill passa på att påminna om möjligheten att på ett tryggt och säkert sätt och utan kostnad kunna deponera eller donera sköldebrev i Riddarhusets arkiv. Ta gärna kontakt för närmare information, telefon 08-723 39 95, e-post goran.morner@riddarhuset.se.

Vi är också tacksamma för aktuella uppgifter om innehav av sköldebrev, i privat ägo eller på offentliga institutioner. ☞

Göran Mörner, *riddarhusgenealog*

FOTO: GÖRAN MÖRNER.